

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Бр. № 15 / 12.9.13 / 97
Дата 15.10.1997

МИНИСТЕРСТВО
НА ПРАВОСЪДИЕТО
И ПРАВНАТА
ЕВРОИНТЕГРАЦИЯ
N 11-300-У.....
10.10.1997г.

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

София

г-жа Стоянова
к.д. 13/97

СТАНОВИЩЕ

15.10.97

от ВАСИЛ ГОЦЕВ - Министър на правосъдието и
правната евроинтеграция

ОТНОСНО: Конституционно дело N 13/1997г.

С определение от 22.09.1997г., Конституционния съд е приел за разглеждане по същество искането на 52 народни представители от 38-то Народно събрание за преценка на конституционосъобразността на параграф 1 от Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, / обн. ДВ бр.62/97г./.

Те считат, че създадената с изменението на Наказателния кодекс нова алинея 3 на чл. 12, противоречи на чл. 28 от Конституцията на РБългария и на чл. 6, ал.1 от Международния пакт за граждански и политически права, по които България е страна.

Считам, че искането е неоснователно по следните съображения:

1. Параграф 1 от ЗИДНК не противоречи на нито една конституционна норма.

Правата на личността, нейното достойнство и сигурност са върховно ръководно начало, залегнало в Конституцията на РБългария /абз. 3 от Преамбюла на Конституцията/. В чл. 4 от Конституцията се прогласява

принципът, че България е правова държава, управлявана според Конституцията и законите, и че РБългария гарантира живота, достойнството и правата на личността, а чл. 28 от Конституцията изрично прогласява правото на гражданите на живот. Както се подчертава и в решение N 10/10.07.95г. по к.д. N8/95г. на Конституционния съд „Без съмнение правото на живот, разбирано като право на опазване на живота и здравето е конституционно право от най-висш порядък. Не случайно то е поставено на челно място в глава втора на Конституцията. Без съмнение е и това, че то има върховенство и приоритет по отношение на други права, които за да бъде опазено то, е допустимо да бъдат накърнени.“

Условията на нараснала престъпност и увеличен дял на тежките посегателства срещу личността - убийства, изнасилвания, грабежи и телесни повреди, изискват законодателно регламентиране на нови механизми за превенция на престъпността и разширяване на личните правомощия на гражданите - жертва на престъпления. Средство за това е параграф 1 от ЗИДНК. В приетата нова ал. 3 на чл. 12 от НК се предвижда, че „независимо от характера и опасността на защитата, няма превишаване на пределите на неизбежна отбрана ако:

- нападението е от две или повече лица;
- нападателят е въоръжен;
- нападението е извършено чрез проникване с насилие или взлом в жилище, вилен имот или стопански обект;
- нападението е в моторно, въздухоплавателно, водно превозно средство или подвижен железопътен състав;
- нападението не може да бъде отблъснато по друг начин“.

Така изброените хипотези изключват противоправността на деянието, определяно като превишаване пределите на неизбежната отбрана и криминализирано в ал.2 на чл. 12 НК. Съгласно чл. 12, ал. 2 от НК, за да се превишат пределите на неизбежната отбрана, защитата трябва явно да не съответства на характера и опасността на нападението. По аргумент за противното, неизбежната отбрана е в рамките на необходимите предели щом защитата не се намира в явно несъответствие с характера и опасността на нападението. Тази редакция предполага конкретна съвкупна преценка на всички обстоятелства, за да се установи несъответствието между

характера и опасността на нападението и защитата. Законодателят не е формулирал абстрактен критерии, който да осигури еднаквото и точно приложение на института на неизбежната отбрана в случаите на превишаване на необходимите предели. В новосъздадените т. 1-5 от ал.3 на чл. 12 НК е възприет казуистичен законодателен подход, като не са обхванати, а и не е възможно да бъдат обхванати изчерпателно всички възможни хипотези, при които опасността на нападението се характеризира с особености в интензивността, силите, средствата или обстановката, изключващи явното несъответствие между нападението и защитата. Предпоставка за приложението на ал.3 от чл. 12 НК е наличието на предходно противоправно поведение със завишена степен на обществена опасност, произтичаща от особености на субекта на нападението /повече от две лица или въоръжен/, мястото на нападението /недвижим обект на частна собственост или превозно средство/ или времето на нападението /нощем/.

Лесно опровержим е доводът, че новата ал.3 дава възможност за шиканиране с правото на защита при превишаване пределите на неизбежната отбрана. В искането безусловно се признава, че обосновано субективното състояние на страх или смущение изключва противоправността на превишаването на пределите на неизбежната отбрана. Разгледани внимателно от психологически аспект, всички, визираны в т. 1-5, ал.3, чл.12 от НК хипотези, се явяват обективна предпоставка за субективното състояние на страх или смущение. Дори разпоредбите на ал.3, чл. 12 НК да не бяха създадени, във всеки един случай превишилият пределите на неизбежната отбрана, би могъл да се позове в защитната си теза на субективно състояние на страх или смущение, причинено от обективните условия, в които той е бил поставен.

2. Параграф 1 от ЗИДНК не противоречи на международните договори, по които Република България е страна.

Съгласно т.2 от решение на Конституционния съд N7/02.07.1992г. по к.д. N 6/92 г. „международните договори, ратифицирани, обнародвани и влезли в сила, с които определени деяния /действия или бездействия/ са обявени за престъпления, без да са престъпни по вътрешното наказателно

законодателство на Република България, са част от вътрешното право на страната само доколкото могат да поясняват смислово съдържанието на съществуващи в НК престъпни състави или елементи от тях или ако създават задължение за промяна на законодателството". В мотивите на същото решение се посочва, че: „осъществяването на наказателна отговорност на извършителите на престъпления е суверенно право на всяка отделна държава“.

Клаузата на чл. 6, т.1 от Международния пакт за гражданските и политическите права няма пряко отношение към направените допълнения в Българския Наказателен кодекс. Твърдението, че ал.3 на чл.12 от НК създава предпоставки за „произволно лишаване от живот“ е несъстоятелно. Опасността от драстична защита, достигаща до отнемане живота на нападателя се явява сериозен възпиращ контрамотив за предприемане на нападението, а това от своя страна способства постигането на целите на чл. 6, т.1 от цитирания международен акт.

Следва обаче да се отбележи, че България е страна по други международни договори, някои от които по силата на чл. 5, ал.4 от Конституцията на Република България имат пряко действие спрямо института „превишаване пределите на неизбежната отбрана“. Съгласно чл. 2, т. 2, б. „а“ от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи : „лишаването от живот не се разглежда като противоречащо на законовата защита на правото на живот, когато то е резултат на употреба на сила, призната за абсолютно необходима при защитата на което и да е лице от незаконно насилие.“

3. Параграф 1 от ЗИДНК в международен сравнителноправен аспект.

Съвременните наказателни законодателства на редица държави съдържат разпоредби, аналогични на направените в параграф 1 от ЗИДНК допълнения на НК на Република България.

Така например, според чл. 122.6, т.т. 1 и 2 от Френския наказателен кодекс от 1992 г., правомерна е отбраната на онзи, който извърши деянието, за да отблъсне през нощта нападател, проникнал в жилище със сила или чрез взлом, както и отбраната на онзи, който се защитава срещу извършител на кражба, осъществена чрез сила.

Съгласно чл. 35.15 от НК на щата Ню Йорк защитата е правомерна и няма явно несъответствие с нападението, ако нападателят е умъртвен в дома на отбраняващия се, посягайки на неприкосновеността на жилището му, на неговата личност и имущество.

4. Параграф 1 от ЗИДНК в светлината на съдебната практика.

Ако първоначално съдебната практика отстоява идеята за неотменна съразмерност в ценностите и засегнатите при нападението и отбраната интереси /цитираното от вносителите на искането решение на ВКС N 959/33г./, то по-късно с поредица решения / NN901/37г.I, 1175/40г.I, 366/42г.I/ ВКС приема, че за преценка превишаването на пределите на неизбежната отбрана не е достатъчен само еквивалентният критерии. Така, в решение N 901/37г.I на ВКС е казано: „нападнатият за защита на богатата си може да посегне и унищожи всяко правно благо на нападателя, безотносно на неговото ценностно отношение към защитаваното благо... Допуска се възможността за защита и на най-малоценното благо да се посегне и върху живота на нападателя, стига това да е било единственият начин за запазване на застрашеното от нападението благо.“

5. Параграф 1 от ЗИДНК и наказателноправната доктрина

Вносителите на искането се позовават на становището на проф.д-р Н. Долапчиев, изразено в неговия курс по наказателно право от 1933г. Същият учен в същия курс - „Наказателно право - обща част т.1, 1945 г. /фототипно издание 1994г., с.220, 221/ казва: „при определяне границите на нужната отбрана меродавни са ценността и силата на нападението, а не ценността на нападнатото благо. И най-малоценното благо може да бъде защитено, ако ще би това да изисква увреждането на най-ценното благо на нападателя стига интензивността на отбраната да отговаря на интензивността на нападението.“

6. Параграф 1 от ЗИДНК има важни превантивни функции.

В условията на повишена криминална активност на първо място следва да се поставя превенцията. Такъв е подходът и на Българския законодател. Той не тръгва към засилване на репресивните функции на наказателния закон, не разширява

приложното поле на изключителното наказание, предвидено в чл. 2 на чл. 37 от НК - смъртното наказание, а чрез разпоредби от типа на тези, включени в ал.3 на чл. 12 от НК засилва превенцията. В случай на законосъобразно поведение на насрещния субект разпоредбите на ал.3 на чл.12 НК са неприложими. За да се приложат те, изисква се предварително противоправно поведение със завишена степен на обществена опасност. Логично и съобразено с чл. 4 и 28 от Конституцията на Република България и чл. 6 от Международния пакт за граждански и политически права законодателят дава приоритет на правата и законните интереси на гражданите - жертва на престъпни посегателства, пред тези на инициаторите и извършителите на такива посегателства.

Уважаеми господа конституционни съдии,
моля предвид изложените съображения, да приемете, че направеното от група народни представители искане е неоснователно и да го отхвърлите.

МИНИСТЪР

